

דף מח:

עין משפט א.

ח"מ סימן קכב סעיף ח

ח. בעל שבא לדון עם מחזיק בנכסי מלוג של אשתו ^ה צריך הרשאה, ואם ישנם פירות בקרקע ^ט, מתוך שיכול לדון על הפירות דן גם על העיקר בלי הרשאה.

עין משפט ב.

ח"מ סימן שפט סעיף ב

ב. אם הזיקה בדברים שדרכה לעשות תמיד כמנהג ברייתה כגון בהמה שאכלה תבן או שהזיקה ברגליה או בדרך הילוכה ^י חייב לשלם נזק לשלם מהיפה שבנכסיו ^כ שנאמר "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם".

ג. אם שינתה הבהמה ועשתה מעשים שאין דרכה לעשות תמיד והזיק בהם, כגון שור שנגח או נשך חייב לשלם חצי נזק ^ל מגוף המזיק עצמו שנאמר "ומכרו את השור החי וחצו את כספו" ^מ.

ח. אבל בנצ"ב א"צ הרשאה, ואפי' היא מוחה יכול לדון שהם באחריותו. וכמ"ש בסי' פ"ה סעיף ד' באבהע"ז.

ט. ודעת הש"ך בס"ק ל"ג דוקא שיש פירות עתה בקרקע.

וביש פירות משמע דאם היא מוחה אינו יכול לדון על חלקה, וכן בהדיא במבי"ט ח"א סי' קס"ד, ובסי' קע"ו שהביא הב"י בשם הריטב"א דיכול לדון גם במוחה שם מיירי בפירות שהם שלו לגמרי ולא בפירות נכסי מלוג. ש"ך ס"ק ל"ד.

י. בב"ק ג' ע"א ובמשנה י"ז ע"א.

כ. היינו בקרקע אבל במטלטלין כל דבר מיטב הוא. סמ"ע ס"ק ג'.

ל. שם בגמ' ב' ע"ב ובמשנה ט"ו ע"ב.

מ. והתורה מדברת בשור שוה עשרים שהזיק שור שוה עשרים והנבלה שוה עשרה שכשיחצו ויטלו כל אחד חצי החי וחצי המת נמצא שכל אחד בידו חמש עשרה, ונמצא שהניזק קיבל חצי מהנזק שלו שהוא עשרה שמחציתו חמשה, ומכיון שיכול לשלם לו בנבלה וישלים לו נמצא שהוא צריך לתת לו בנוסף לכל הנבלה ששוה עשרה יתן לו עוד חמשה מגוף המזיק.

ומשווים נלמד לשאינם שווים כשנגח שור שוה מנה לשור שוה עשרים והמיתו הנבלה שוה ארבעה הרי כל הנזק ששה עשר, ואם יתן לו כל הנבלה יצטרך להוסיף לו מחצית הנזק שהוא שמונה מגופו של המזיק. סמ"ע ס"ק ד'.

ח"מ סימן תיט סעיף א

א. כשב"ד נזקקין לגבות לניזק מנכסי המזיק גובין מהמטלטלין תחלה^א, ואם לא היו מטלטלין כלל או שלא מספיקים כנגד הנזק גובין מהקרקע המעולה שבנכסיו של המזיק. וכל זמן שיש מטלטלין אפי' סובין אין נזקקין לקרקע, ואפי' יש למזיק כסף מזומן יכול לפורעו במטלטלין^ב ושמין אותם כמו שהניזק יכול למוכרם מיד ובמקומו.

ב. כשמשלם מהקרקע אפי' היתה הזיבורית של המזיק טובה כעידית של הניזק, אינו מקבל ממנו כזו, אלא מגבין לו מעידית שבנכסי המזיק^ע.

ח"מ סימן קב סעיף א

עין משפט ג.

א. בא הבעל חוב לגבות מגבין לו מן הבינונית שבנכסי הלוה^פ, דבשלו הן שמין.

ג. הרמב"ם בפ"ח מנזקי ממון וכתב ה"ה מבואר בסוגיא דשוה כסף ככסף בדף י"ד ע"ב וכן במחלוקת האמוראים בדף ז' ע"ב. ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע שם, וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפסקיו.

וכתב הסמ"ע דמסתמא ניחא למזיק לשלם במטלטלין מבקרקעות ואף אם אין המזיק לפנינו גובין לו ממטלטלין, אבל ודאי אם המזיק לפנינו וגילה דעתו דניחא ליה יותר לשלם בקרקעות והניזק רוצה דוקא מטלטלין יד המזיק על העליונה, ולא דמי למלוה ולוה, אבל הש"ך בס"ק א' השיג עליו דאין סברא לחלק בענין זה בין בע"ח למזיק, וכתב דכן דעת הרבה פוסקים וכן עיקר דיד הניזק על העליונה.

ומהרש"ל בפ"ק דבב"ק סי' ט"ז פסק דנזיקין גובין ממשועבדים אף שלא עמד בדין עדיין דיש קול וכן משמע בתוס' בדף י"ד ע"ב לפר"ת למאי דס"ל שעבודא דאורייתא, וכ"כ רי"ו והסמ"ע בסי' קי"ח סעיף ג' מיהו יש חולקין. ש"ך ס"ק א'.

ס. ויכול לתת לו בפחות שבמטלטלין, משא"כ בבע"ח בסי' ק"ח דאם יש לו מעות מחוייב לתת לו מעות וכן עיקר, מיהו היכא שהמזיק רוצה לסלקו במעות ודאי אין צריך ליתן לו מטלטלין או קרקעות שלו ופשוט הוא. ש"ך ס"ק ג'.

ע. דכתיב "מיטב שדהו ישלם" ודרשין של זה המשלם דהיינו המזיק.

פ. ממשנה גיטין מ"ח ע"ב.

ובשלו הן שמין - מכתובות ק"י ע"א דהיינו בקרקע הלוה, שאם יש ללוה שדה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עידית דשאר שדותיו גרועות ממנה, אין בע"ח גובה ממנה וכך פסק הרי"ף והרא"ש כרב נחמן שם דהלכתא כרב נחמן בדיני, וכן פסק הרמב"ם בפכ"ד ממלוה הלכה י'.

עין משפט ד.

אה"ע סימן ק סעיף ב

ב. ה. עיקר ותוספת נגבים דוקא מקרקע זיבורית ולא^ז משבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו ע"י היורשים או הלקוחות, ואינם נגבים מהראוי אלא מהמוחזק ברשות בעלה.

הגה: ו. האב שציוה לתת לבנו מתנה^ק לאחר ב' או ג' שנים, או שציוה לתת לו חלק ירושתו רק לאחר הזמן הנ"ל אחרי פטירתו, אשת הבן אינה גובה כתובתה מזה, דזה מקרי ראוי.

הגה: ז. מת יעקב והניח אלמנה ובנו ראובן ואשתו, ומת ראובן, אין^ר אלמנת ראובן גובה כתובתה מאותן נכסים של יעקב, מכיון שהם משועבדים לכתובת אשת יעקב והוי^ש ראוי כלפי ראובן.

הגה: ח. ת. שכר פעולה שלא הייתה בידה מעולם מקרי ראוי.

הגה: ט. החזירו לו^א גניבתו לאחר שמת הוי מוחזק ולא ראוי, וה"ה^ב מלוה שחייבים לו כותים הוי מוחזק.

ז. מגיטין מ"ח ע"ב במשנה. ואפי' משבח דממילא, ואם הוציאה האלמנה עליהם, עיין כמה חילוקים בסי' צ"ב, כ"כ הח"מ.

ק. ממהרי"ו סי' מ' ותשובת מהרי"ל סי' ע"ד. ובגוף התשובה משמע דאפי' אם ציוה לתת מיד כיון שלא הגיע לידי הבן בחייו מקרי ראוי ודמי לשכר פועלים, כ"כ הח"מ.

ר. ודוקא שאין רשות ליורשים לסלקה ממזונותיה, והוא ממדכי סוף פ' נערה, ומ"מ מה שכנגד כתובת חמותה אף דהיא מתה לפני שגבתה וראובן ראוי לירש אותה, הוי ראוי כלפי אלמנת ראובן, כ"כ הח"מ.

ש. ואלמנתו אינה גובה מהם, ואפי' שלאחר מכן מתה אלמנת יעקב, משום שהכל תלוי בשעת מיתת ראובן כ"כ הח"מ. אבל לענין ירושת הבעל בכה"ג יורשה, לא מבעיא למ"ד ירושת הבעל דאורייתא, אלא אף לסוברים דהוי דרבנן זו תקנה אלימתא, כיון דירושה ממילא היא ולא מיחסר גוביינא כמו כתובה, והוא ממרי"ל ועיין בח"מ ס"ק ט"ז.

ת. ממדכי בפ' יש נוחלין.

א. מוהר"ם בתשובה, והוא שלא נתייאש, כ"כ הח"מ. ושם מעשה שאבא הניח בית לבנו ופירות לאלמנתו ומת הבן, דאשת הבן גובה מהבית, וכן עשו מעשה.

ב. ודוקא שחייבים לו ולא שירש, ושאני מירושת בעל את אשתו ובכור שאינם נוטלים במלוה מכיון שזה ראוי, דכתובה עדיף דמשתעבדא להו מחיים מדר"נ, כ"כ הח"מ.

הגה: י. ג' נדוניא וצ"ב דינן כשאר חוב ונגבים מבינונית ולא מזיבורית, וי"א ד' דאף הם נגבים מזיבורית.

עין משפט ה. חו"מ סימן קיא סעיף ח

ה. י. בע"ח טורף ממשעבדי רק כשאנו מוצא ביד הלזה נכסים בני חורין ה' אבל אם מצא ביד הלזה אפי' זיבורית לא טורף ממשעבדי, בין אם הם לקוחות בין אם הם מקבלי מתנה.

ה. יא. נתן הלזה מתנה לאחרים, וכתב להם מאתיים לפלוני, ושלוש מאות לפלוני, וארבע מאות לפלוני, ואין בנכסיו כדי שיספיק לכולם, אין אומרים כל הקודם זוכה י' אלא חולקים הנכסים על פי החלקים ז' כלומר לתשעה חלקים, ויקח בעל המאתיים שני חלקים, ובעל השלוש מאות ג' חלקים, ובעל הארבע מאות ארבעה חלקים.

ואם יצא עליהם אח"כ שטר חוב גובה מכולם וכפי החלוקה הנ"ל יפרע כל אחד חלקו בחוב.

ה. יב. אבל אמר מאתיים זוז לפלוני והוסיף מילת "ואחריו" ח' שלוש מאות לפלוני, ואחריו ארבע מאות לפלוני, כל הקודם בשטר זכה לפיכך

ג. הר"ן בריש הניזקין, והמ"מ בשם הנ"י וב"י.

ד. שכל הטעם דבע"ח גובה מבינונית הוא כדי שלא תנעול דלת, וכאן לא שייך טעם זה וע"כ נגבים מזיבורית, דמעמידים על דין תורה דבע"ח מזיבורית. ח"מ.

ה. משנה גיטין מ"ח ע"ב. וכתב בנתיבות בחידושים ס"ק א' דאם ראובן יש לו על שמעון ב' חובות אחד בשטר ואחד בע"פ, וגבה מנכסי בני חורין של שמעון החוב שבע"פ מדברים שיש בהם דין קדימה לבע"ח מוקדם של שטר, אינו יכול לגבות על חוב שבשטר מלקוחות, כי יכולין לומר לו הנחנו לך מקום לגבות. מאו"ת ס"ק י"ד.

ו. ברייתא שם בדף כ' ע"ב.

ז. כתב הסמ"ע ס"ק י"ז שהטעם הוא, כיון שלשלושתן נתן בשטר אחד אנו אומרים שנתכוון שיחולו המתנות ביחד, אלא שאי אפשר לבני אדם להוציא שני דברים כאחד. ואין זה דומה למה שכתבו הטור והמחבר בסי' ק"ד סעיף י' שמי שיש עליו ג' בעלי חובות שחייב לזה ק' ולזה ר' ולזה ש' שחולקים בשוה, ששם כל אחד הלזה מעותיו, ובשעת הלואה נשתעבדו נכסי הלזה לבעל הק' כמו לבעל הש', משא"כ בנותן מתנה מרצונו הטוב, דשורת הדין הוא לפי זה שהראה כוונתו להרבות לו בנתינה יתן לו יותר, ומש"ה נוטלין לפי ערך. ועיין בסי' רנ"ג סעיף ט'. ובש"ך ס"ק ו'.

ח. שם בברייתא נ' ע"ב.

יצא עליהם בכה"ג שטר חוב גובה מקודם מהאחרון, ואם אינו מספיק גובה משלפניו, ואם אינו מספיק גובה משלפני פניו.

הגה: י"א ט דאפי' לא אמר "ואחריו" לפלוני אם השווים בסכום המתנה ואמר פלוני אחרי כל סכום, כגון מאתיים לפלוני, ומאתיים לפלוני, ומאתיים לפלוני, כיון שלא כללם ביחד הוי כאומר "ואחריו", וי"ח י'.

עין משפט ו. חו"מ סימן קח סעיף כא.יח

כא. כו. אם הניזק בא לגבות נזקו מהיתומים אם הם קטנים אינו גובה אלא מזיבורית כ, ואם הם גדולים גובה כדינו מעידית.

יח. כג. אין נפרעים מנכסי יתומים אפי' גדולים אלא מזיבורית ל, ואפי' התנה בפירוש שיגבה מעידית מ, אם לא שהתנה בפירוש שיגבה עידית או בינונית גם מיורשי, דאז מהני התנאי.

חו"מ סימן תיט סעיף ג

ג. ד. מת המזיק קודם שיפרע נזקו, מגבין לניזק מהמטלטלין של

ט. הרא"ש סוף פ' יש נוחלן בבתרא פ"ח סי' נ"ב.
 י. ה"ה בפ"י מזכיה הלכה י"ג בשם הסכמת המפרשים.
 כ. דאם הם גדולים מעמידים על דין תורה מעידית אבל בקטנים עשו חכמים להם תקנה מזיבורית בלבד. כ"כ הרא"ש בגיטין פ"ה סי' ב' בשם ה"ר יונה. אבל דעת הרמב"ם נראה דגם בגדולים אינו גובה אלא מזיבורית וכ"כ ה"ה לדעתו. וכן נראה דעת הרי"ף וכ"כ המחבר בעצמו בסי' תי"ט וכן נראה מהסמ"ג כהרמב"ם ש"ך ס"ק מ'.
 ל. מגיטין נ' ע"ב. והרמב"ם בריש פ"ט ממלוה כתב בלשונו מן היורשין במקום מן היתומים. וכ"כ הר"ן וה"ה דלאו דוקא יתומים אפי' יורשים אחרים.
 ומה שלא נפרעים מהם אלא מזיבורית כדין תורה לגבות מזיבורית, אלא דחז"ל חששו לנעילת דלת ותיקנו בינונית, וגבי יורשים העמידו על דין תורה אבל בניזק שמן התורה שמין בעידית ע"כ גם מיורשים גובה הניזק מהם מעידית וכמו שכתב המחבר בסוף סי' זה. סמ"ע ס"ק נ"ג.
 מ. כמירא דרב נחמן שם בגיטין וכן פסק הרא"ש בפ"ה סי' ב'. ועל מה שפסק ברי"ף כרבא העיד הרב יהונתן שחזר בו הרי"ף ופסק כרב נחמן. וכן פסק הראב"ד.
 ואפי' התנה וכתב כן בשטר לא מהני. אבל הש"ך בס"ק ל"ד כתב דדעת הרא"ש שאם כתב בפירוש בשטר שגובה מעידית הרי זה גובה עידית אם הם גדולים ומה שלא מהני תנאי רק ביתומים קטנים.

היתומים^ג, ואם לא הניח מטלטלין מגבין לו מזיבורית^ה שבקרקעותיו, דכל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע מהם אלא מזיבורית.

עין משפט ז.

הור"מ סימן קטו סעיף א

א. כשבא הבעל חוב לטרוף מהלוקח, אם כתב לו הלזה דאקנה טורף ג"כ השבח שהשביחה השדה^ז, בין שבח מאליו כגון נתייקרה או עלו בו אילנות, בין שבח שהשביח מחמת ההוצאה, אלא שאם השביחה מאליה טורף כל השבח^ח, ואם השביחה ע"י הוצאה, טורף חצי

ג. כ"כ הרי"ף דאחרי תקנת הגאונים לגבות גם ממטלטלין בבע"ח ובכתובת אשה ה"ה בנוזיקין מהיתומים, וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ח הלכה י"א. אבל רבינו אפרים השיג על הרי"ף וכתב דנזיקין מילתא דלא שכיחא היא ותיקנו הגאונים רק בבע"ח משום שלא תנעול דלת, ובאשה משום פריה ורביה, אבל בנוזיקין לא תיקון. וכתב הרא"ש דבדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל דבר ומשועבדים מדינא, ומ"מ כתב הש"ך דדעת הפוסקים כהרי"ף והרמב"ם והמחבר דגם נזיקין האידנא גובין ממטלטלין דיתמי.

ואפי' יש ליתומים קרקע וזה בסתם אבל אם היתומים רוצים לסלקו בקרקע הרשות בידם דבכה"ג לא תיקנו הגאונים, וכמ"ש בסי' ק"ז לגבי בע"ח וכ"ש כאן. ש"ך ס"ק ו'.

ס. מחלוקת האמוראים בגיטין נ' ע"א ופסק כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני ומשמע דבין מיתומים קטנים או גדולים מגבין מהם רק זיבורית, אבל הרשב"א בשם ה"ר יונה כתב דוקא מיתומים קטנים אבל מגדולים מגבין מהם מן העידית. והסמ"ע תמה דמר"ן המחבר סתם כאן דלא כהרשב"א ובסי' ק"ח סעיף כ"א פסק כהרשב"א לחלק בין גדולים לקטנים ונשאר בצ"ע ע"ש.

ע. משמואל במציעא ט"ו ע"א, וכ"כ הרא"ש שם בסי' ל"ט, והרמב"ם בפיי"ח ממלוה הלכה א' שאין סתמו כפירושו וצריך שכתב לו דאקנה.

וכתב הסמ"ע בס"ק א' דאין זה טעות סופר בלא כתב לו וכמ"ש בסי' קי"ב והוסיף דגם לשיטה זו דלא אמרינן ט"ס בלא כתב לו דאקנה, מ"מ א"צ דאקנה רק מהלוה למלוה, אבל בלוקח לענין השבח אנו אומרים כאילו כתב לו לבע"ח דאקנה לכו"ע. והש"ך בס"ק א' השיג עליו.

פ. כ"כ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם שם והרשב"א כתב שאין כן דעת הגאונים. והטעם דבשבח דממילא גובה הבע"ח כל השבח שיכול הבע"ח לומר ללוקח אתה נכנסת בשעבודי לקנות, ואילו לא קנית היה נשבח מעצמו ביד הלזה והייתי גובה הכל בחובי, משא"כ בהשביח ע"י ההוצאה של הלוקח. סמ"ע ס"ק ב'.

מהשבח ז' אחר קיזוז ההוצאה ק'.

הגה: וכל זה בשבח ששבחו הנכסים בעוד שהמוכר חי, אבל אחרי מיתת המוכר ושבחו הנכסים אין לבע"ח בשבח כלום ונשאר כולו ללוקח י'.

הגה: וי"א ש' שבכל ענין אינו גובה הבע"ח רק חצי מהשבח גם בהשביח בעודו חי המוכר.

הגה: וי"א ת' שאין בע"ח נותן ללוקח אפי' ההוצאה מאחר שהחוב שלו נגד הקרן והשבח.

ז. כתב ה"ה שם הטעם מפני שהוא כלוה מאחד ולוה מהשני ואח"כ קנה דיחלוקו, וכמפורש זה בפ' מי שמת קנ"ז ע"ב.

וברא"ש מובא דאם הקרקע שוה ק' זהובים והשבח עשרה זהובים, יקח הלוקח עשרה חלקי השבח, והמלוה חלק אחד.

וכתב עליו הב"י בדבריו תמוהין. ועיין הב"ח דיישב הרא"ש ע"פ ר"ח בסי' ק"ד סעיף י' שסובר דחולקין לפי המעות אבל הש"ך כתב דכיון שלא קימ"ל כר"ח לכן חולקין בשוה. ש"ך ס"ק ח'.

ק. טור בשם הרמב"ם ושכן הורו חכמים גדולים, שלא יגרע כוחו מיורד לשדה חבירו שלא ברשות שמבואר דינו בסי' שע"ה סעיף ג'.

ר. נ"י בפ"ק דמציעא.

והטעם שהרי לא זכה בו המלוה אלא משום דאנו רואים כאילו קנה המוכר את השבח לאחר שנשבח, והרי בשעה שנשבח לא היה קיים המוכר שנאמר שקנאו. סמ"ע ס"ק ז'.

והש"ך בס"ק ט"ז חלק על דין זה. ובבאר הגולה כתב כיון דמשום דאקנה אתינן עליה, מה שהשביח לאחר שמת המוכר לא קנאו המוכר מעולם כדי שישתעבד.

ש. טור בשם הרא"ש וה"ה בפכ"א ממלוה שם בשם כמה מהפוסקים. וכתב הרמ"א דכן נראה לו עיקר.

ומ"מ באפותיקי מפורש גובה כל השבח גם לי"א אלו כ"כ הש"ך בס"ק ד'. ועיין ברמ"א בסעיף ב'. ועיין בש"ך בס"ק ה' דהאריך להכריח דדעת הרבה פוסקים כהרמב"ם דשבח דממילא טורף הכל ואפי' בלא כתב לו דאקני.

ועוד הסיק דזכינו לדין ברור ששבח דמימלא כגון נתייקרה, וארעא אסקא שטרון וכל מה שנוטל בו הבכור פי שניים ולא נקרא ראוי לגביו, לא נקרא דבר שלא בא לעולם לגבי דאקנה, ובע"ח גובה כל השבח שהוא מן הלוקח כן נראה לענ"ד ברור כשמש ומקום הניחו לי מן השמים בזה עכ"ל.

ת. הרא"ש במציעא פ"א סי' ל"ח וכן דעת הרי"ף שם וכתב הש"ך בס"ק י' דכן עיקר. וכתבו הרי"ף והרא"ש והנ"י דלא דמי ליורד לשדה חבירו שלא ברשות דנוטל ההוצאה מבעל הקרקע, שהתם אדעתא דשקיל מבעל הקרקע הוא דהשביח אבל כאן לאו אדעתא דשקיל מבע"ח הוא שעשה, אלא על דעת שאם בע"ח יוציא אותה ממנו חוזר על המוכר, ואע"ג דהמוכר שדה ונמצאת שאינה שלו נוטל ההוצאה מהנגזל כמבואר בסי' שע"ג שאני כאן, דאילו הוציאם הנגזל מהמוכר עצמו היה מוכרח ליתן לו ההוצאה למוכר שהוא הגזלן

א. ב. אחר שהבע"ח טרף, חוזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי המוכר א, אפי' מהמשועבדים שמכר או נתן לאחר הזמן ב שמכר לו השדה, אבל השבח שטרף ממנו הבע"ח אינו גובה אותו מנכסי המוכר אלא מבני חורין ג.

א. ג. כל פירות שאכל הלוקח אינם נטרפים ממנו ד, אבל כל הפירות

א"כ יש ענין של מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו, משא"כ כאן שהמוכר חייב לבע"ח כשיעור השבח וההוצאה אין הבע"ח חייב לתת לו הוצאותיו ע"כ. ועיין בנתיבות שהביא בשם הביאורים בס"ק ט' דמדינא חייב לתת לו הוצאותיו. א. מבתרא קנ"ז ע"ב. כ"כ ה"ה שם.

ב. ומה שטרף מהלוקח ולא מצי אמר ליה לך אצל המאחרין ממני, כתב ה"ה דמשכחת לה בלא כתב לו דאקנה למלוה ולא היה לו אלו המשועבדים המאחרין בשעה שלוחה, והיו לו בעת שמכר אלו ומפני כך לא נכנסו תחת אחריות המלוה ונכנסו תחת אחריות הלוקח. ש"ך ס"ק י"א ועיין שם מה שהביא משם הב"ח. ועיין בפעמוני זהב מש"כ עליו באריכות ובדברי היעב"ץ ורע"א בגיטין מ"ח ע"ב ובמה שנסתפק שם. והסמ"ע בס"ק ה' כתב עוד דמשכחת לה כגון שאלו המאחרין נמצאים במדינה אחרת, ואין אומרים למלוה תוציא מאתיים להוצאת הדרך בשביל מנה, ולהניח אלו אע"פ שקדמו, וע"כ הלוקח אינו יכול לדחותו ללוקח זה שטרף ממנו המלוה בלך למאחרין במדינה אחרת.

ג. ממשנה גיטין מ"ח ע"ב. ומפורשת היא במציעא י"ד ע"ב. ומה שאין גובין השבח אלא מבני חורין כתב הש"ך בס"ק י"ד דמשמע בין שבח דמימלא בין שבח ע"י הוצאה ושניהם חוזר וגובה אותם מהמוכר, ואם לקחה בק' ונתייקרה לר' לא אומרים הרי לא נתן למוכר אלא ק' וגם לא עשה בה שום מעשה ולמה יטול ר' מהמוכר, וכן מוכח בהדיא ברא"ש במציעא שם בפ"ק ובמחבר בס"י קט"ז סעיף א'. ומה שחוזר על המוכר לגבות השבח רק מבני חורין משום תקנת העולם, שאין קול להשבח ולא ידעו הלקוחות להזהר מליקח כנגדו מהמוכר כ"כ הסמ"ע ס"ק ו'. והרמב"ם כתב הטעם לפי שאינו קצוב וכ"כ רש"י. והרי"ף והרא"ש כתבו מפני שאין כתוב השבח ואין לו דין שטר לגבותו ממשועבדים. ש"ך ס"ק ט"ו.

ד. רמב"ם פכ"א ממלוה הלכה ב' והוא ממציעא י"ד ע"ב שבח אין פרי לא, ע"ש. וכתב הסמ"ע ס"ק ח' דלא דוקא שאכל אלא כל שאינם מחוברים עוד לקרקע הרי הוא כאילו קדם וגבה, וקימ"ל לזה ולזה ואח"כ קנה אם הקדים אחד וגבה, מה שגבה גבה, כמ"ש בס"י ק"ד.

והש"ך בס"ק י"ז חלק דאין ענין קדם וגבה לכאן, שהרי אפי' עדיין מונחין שם אין בע"ח גובה מהם כל זמן שאינם מחוברים לקרקע אלא הטעם דתלושים יש להם דין מטלטלין ובע"ח אינו יכול לטרוף ממטלטלין שמכרם, וכן מוכח מדברי הרמב"ן והרא"ש, ומטעם זה גם אם הם מחוברים לקרקע אבל אינם צריכים לקרקע כתלושים הם ודינם כמטלטלין ואין גובה מהם. ולפי"ז אפי' קדם וגבה הבע"ח אותן פירות התלושים או העומדים ליתלש ואינם צריכים לקרקע מוצאין ממנו דהו"ל כמטלטלין שקנה הלוקח. וזה ברור.

המחזירים לקרקע אע"פ שאינם צריכים לקרקע^ה כענבים שהגיעו להבצר, הרי בע"ח גובה מהם כמו שגובה מן השבח.

א. ד. אם רוצה הלוקח לסלק הבע"ח במעות יכול לסלקו בין מן השדה בין מהשבח^ו, אם לא שהלוח עשאה לו אפותיקי מפורש שאמר לו לא יהיה לך פרעון אלא מזו דאז אינו יכול לסלקו^ז.

חז"מ סימן שעג סעיף א

א. גזל שדה ומכרה והשביחה הלוקח, אם השבח יותר על ההוצאה, הלוקח נוטל ההוצאה מבעל השדה^ח, והקרן עם שאר השבח מהגזול שמכרה לו^ט. את הקרן גובה מנכסים משועבדים^י של הגזול ושאר השבח מבני חורין.

הגה: וי"א דכשהלוקח נוטל ההוצאה מבעל השדה שהוא הנגזל, אפי' כעת השדה לא עדיפה מבשעה שגזלה הגזול ממנו, כגון שהכסיפה הגזול, אפ"ה נוטל ההוצאה מהנגזל^כ, ויש חולקים בזה^ל.

- ה. הרא"ש כתב דבעינן שיצטרפו קצת לקרקע דאל"כ הוי מטלטלין שקנאם הלוקח. סמ"ע ס"ק ט' וש"ך ס"ק י"ח.
- ו. מאוקימתא בגמ' ט"ו ע"ב. ועיין בש"ך ס"ק כ' בשם בעל התרומות ובסי' ק"ד סעיף ג' וצ"ע.
- ז. ואם המוכר רוצה לדון עם הבע"ח יכול לסלקו במעות כ"כ הרא"ש בפ"ק דמציעא ובטור בסי' רכ"ו סעיף א'. ש"ך ס"ק כ"א.
- ח. רמב"ם בפ"ט מגזילה הלכה ו', וכתב ה"ה דהכי אסיקנא בפ"ק דב"מ ט"ו ע"ב, שהרי גם כשהיתה ביד הנגזל היה צריך להוציא הוצאה זו מכיסו. סמ"ע ס"ק א'.
- ט. שהיו רגילין לכתוב אחריות עמליהון ושבחיהון, ואפי' לא כתב ככתוב דמי, כמו שנתבאר בסי' מ"ב. סמ"ע ס"ק ד'.
- י. פלוגתא דרב ושמואל בב"מ י"ד ע"ב, ופסק רבא הלכתא כרב שם בדף ט"ו ע"ב, וכ"כ בתוס' בדף י"ד ע"ב. ועיין בש"ך בס"ק ג' מה שהביא בשם הכלבו.
- כ. נ"י בשם הר"ן שם במציעא. פי' שבשעה שהיתה ביד הגזול הכסיפה ונגרעה ממה שהיתה בשעת הגזילה ואח"כ מכרה ללוקח זה, והשביחה הלוקח עד שחזרה כמו שהיתה בשעת הגזילה. סמ"ע ס"ק ב'.
- ל. היש חולקין הביאו הנ"י בשם רש"י, וס"ל כיון דאם היה נשאר בידו של הנגזל לא היה צריך להוצאה זו, נמצא דהוצאה זו דין הוצאה היתירה על השבח יש לו עליו. סמ"ע ס"ק ג'.

א. ב. אם הכיר בה הלוקח שהיא גזולה כשלקחה אינו נוטל מהגזולין אלא הקרן בלבד^א ומפסיד שאר השבח הנותר מעל ההוצאה.

אם היתה ההוצאה יתירה על השבח בין שהכיר בה שהיא גזולה כשלקחה בין לא הכיר בה אין לו מן ההוצאה אלא שיעור השבח בלבד^ב ונוטלו מבעל השדה, והקרן נוטל מהגזולין מנכסים משועבדים.

הגה: וי"א דכיון שידע הלוקח שאינה של הגזולין הפסיד אפי' ההוצאה, וי"א דאם קיבל אחריות בפירוש צריך הגזולין ליתן כפי מה שקיבל עליו^ג, ויש חולקין.

אח"ע סימן צג סעיף כא

עין משפט וז.

כא. כו. אפי' התנה בפירוש הבעל לפני מיתתו שהאשה תיזון מהמטלטלין, אינה יכולה האשה לומר ליתומים שיניחו אותם בבי"ד^ד שמא יאבדו ולא יהיו לה מזונות, אלא היתומים נוטלים אותם^ה ומעלים לה מזונות. אבל בקרקע יכולה היא לעכבם שלא ימכרו, ואם מכרו^ו אינה

מ. כיון שידע הלוקח בשעה שלקחה דגזולה היתה לא נתן לו הדמים בשבילה בתורת מקח אלא כהלואה, ואם היה נוטל יותר ממה שנתן לו היה מחזי כריבית ע"כ אינו נוטל אלא הקרן בלבד. ש"ך ס"ק ד'.

נ. ואין בזה ריבית אף בהכיר בה דכיון שהוציא דמי ההוצאה נוסף על דמי הקרן לא מחזי כריבית במה שחוזר ולוקח כמה שהוציא וזו דעת הרי"ף והמחבר, אבל הי"א שהיא דעת הרא"ש ס"ל דגם בזה אינו נוטל בהכיר משום דמחזי כריבית. והש"ך בס"ק ז' כתב דהעיקר דההוצאה גובה מהגזול וכן עיקר.

ס. טור בשם הרמ"ה ותשובת הרשב"א סי' אלף קנ"ה, וכ"כ הריב"ש בס' ר"נ, וכתב הטור דלדעה זו בעינן שקיבל עליו בפירוש וקנו מידו ע"ז או יש לו קרקע, שאז אין בו מחזי כריבית מה שגובה בקרקע, דרק כשגובה מעות כעין שנתן לו דהו"ל כהלואה, אבל אם לא קיבל עליו אחריות של השבח בפירוש אע"פ שקיבל עליו אחריות של המכירה מחזי כריבית. סמ"ע ס"ק ו'.

ע. ואם מכרו ניזונית מהדמים, אבל בחו"מ סי' ק"ז כתב הטור דאין צריך לשלם מן הדמים של המטלטלין, דאע"ג דדמים של קרקע משלמים מהם, היינו מטעם מזיק שיעבודו של חבירו, משא"כ במטלטלין דאין עליהם שיעבוד רק מתקנת הגאונים, ובקרקע אם חייב מדין מזיק שיעבודו איכא מחלוקת הפוסקים, ויתכן דלהרמב"ם חייב, אבל אם התנה בפירוש שתזון ממטלטלין ומכרו לכו"ע ניזונית מהדמים, ועיין בח"מ ס"ק ל"ו.

פ. וזו תקנת הגאונים שנוטלת אף מן המטלטלין. ח"מ.

צ. ונחלקו הפוסקים אם ניזונית מאותם דמים ודעת השו"ע דניזונית, ועיין ב"ש ס"ק ל"ט.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחודר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

מוציאה מהלקוחות.

הגה: כז. הקנה לה בקנין על המזונות שלאחר מיתתו ומת, מוציאה אף ממשועבדים, אבל מזונות שכותבים בסתמא בכתובה היינו דוקא בחייו, עד שיפרש בפירוש מזונות דלאחר מיתה.

אה"ע סימן קיב סעיף ז

ז ח. היום שהכתובה נגבית גם ממטלטלין, גם הבנות ניזונות מהם, ואינן ניזונות אלא מבני חורין^ר ולא מנכסים משועבדים, כגון שנתן האב במתנת בריא^ש, או שהבנים עצמם נתנו או משכנו או מכרו^ת מנכסי אביהן, הבנות אינן ניזונות מהם.

עין משפט ט. חו"מ סימן רסז סעיף כז

כו כט. המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם^א, ואפי' מצא כס וטוען בעל המציאה ששני כיסין היו קשורים^ב וא"א שימצא אחד אלא אם נמצא גם השני הקשור עמו הרי זה לא ישבע.

ק. רמב"ם, טור ורי"ף.

ר. ממשנה ק"א ע"א, וגיטין מ"ח ע"ב.

ש. ויש חולקין דלבניו אף במתנת בריא לא מהני, ודינה כירושה וניזונות מהם, ח"מ.

ת. ואם הבנות ניזונות מהדמים שקיבלו הבנים מהמכירה אם ישנם עדיין, עיין בסי' צ"ג סעיף כ"א.

א. ממשנה פ"ה דגיטין מ"ח ע"ב.

ב. ואם טען בעל האבירה ראיתי שהגבהת ב' כיסין נשבע המוצא. סמ"ע ס"ק מ"ב. שאין זה כדין אבירה אלא כשאר טוען ונטען.